

Flaten

Flatenbadet från 1930-talet till 1960-talet

SJÖN OCH OMRÅDET FÖRE 1900

Flatenbadet, minns många av oss som fick åka badbuss dit och njuta av bad, sol, lek och bullar med mjölk. Tältstugorna är mindre kända men var Bo Engstrands sommarvärld runt 1960. I februari 2007 höll Bosse ett uppskattat föredrag om badet och tältstugorna och då framfördes ett brett önskemål att vi skulle arbeta vidare med materialet, inte minst då det faktiskt inte finns något dokumenterat om dessa saker. Denna skrift bygger främst på Bosses hågkomster och det han har lyckats gräva fram ur arkivgömmorna. Kerstin Rehnman har skrivit ihop avsnittet om badbussar utifrån egna och vänners minnen tillsammans med material som Anders Wennersten samlat in. Anders har också skrivit denna sidas text.

Bagarmossens Hembygdsförening

Sjön Flaten

Att Flaten kom att bli så populär som badsjö beror på det fina vattnet, den fina naturen runt sjön och att det varit lätt ta sig hit. Sjön är inte speciellt stor men har trots det djup på 13 meter. Omgivningen består av branta klippor och skogsbeklädda höjder, vilket hjälper till att ge bra vatten samtidigt som det gör området attraktivt för friluftsliv.

Flatens tillrinningsområde ligger huvudsakligen norr om sjön och tillförde under badets storhetstid fint vatten ända från Stockholmsåsen på Skogskyrkogården. Kvaliteten på det tillrinnande vattnet kom senare på 1980-talet att försämrans i och med att Skarpnäcksfältet bebyggdes och på grund av viss övergödning på kolonilotterna utmed ån. De

en del av Skarpnäck och tidvis en självständig egendom.

På Orhems ägor låg ett torp som hette Flaten, omnämnt redan 1653 och övergivet 1862. Det återfinns på kartan här. Listudden norr om sjön nämns som torp 1685, medan ett större hus byggdes där 1742 vilket i ombyggd form finns kvar än idag. 1863 anlades torpet Skönstorp lite öster om badet. Det som sedan blev restaurangen var ursprungligen ett torp som lär ha legat där huvudingången byggdes, om det var Skönstorp eller ej är oklart.

Landsvägen till Tyresö har sedan urminnes tider gått utmed sjöns nordöstra sida, just ovanför där badet sedan kom att anläggas. Vägen finns kvar både vid badet och i den norra tillfarten till barnbadet.

Foto ©Stockholms Stadsmuseum

De första sommargästerna – Ekudden

Stadens närhet började ordentligt märkas härute mot slutet av 1800-talet. Ekudden som låg på samma udde som Listudden, norr om Flaten men närmare sjön, är ett exempel. Detta ställe anlades som torp 1863 innan byggaren Gustav Piel lät anlägga ett sommarställe där 1893. Han utvecklade Ekudden till ett mindre jordbruk, delvis självförsörjande och med tradition från gamla tider. Under sommaren flyttade han dit ut från staden med sin sitt hushåll bestående av maka, nio barn, en minderårig faderslös brorson, en hushållerska, en informator, två husor, en barnskötare, en kokerska, en köksa, en trädgårdsmästare, en gårdsdräng, och en trädgårdsarbetare med familj. Dessutom fanns en sommarkulla för trädgårdsanläggning och grovsysslor.

Det finns en berättelse av släktingen Nils Piehl om hans barndoms Ekudden. Han berättar om den årliga sommarflytten som går med häst och vagn från Södermalm till Ekudden. Hur hästvagnen färdas över träbron vid Ryssgraven med en blänkande Hammarbysjö i öster och Årstaviken i väster, vidare uppför Skansbacken, förbi Skärmarbrink med ängar och kossor och genom Sandsborgsskogen. När skogen glesnar kommer de ut på Skarpnäcks äng vid Pungpinan där gullvivor, styvmorsviol och mandelblom växer överallt. Kråkor finns i massor över fältet och lärkor flyger i skyn. Ekudden var ett paradiset för småbarn, som kunde njuta av naturen och Flaten med dess fina badmöjligheter.

Ekudden övergavs så småningom och kom att stå övergivet en längre tid innan det blev tvångsinlöst av staden 1971 och kom sedan att brinna ner på sent 1970-tal.

Utsnitt ur
Häradsekonomska kartan
från 1870

nutida försämringarna av vattenkvaliteten och den störande utbredningen av vattenväxten Axslinga (som också började på 1980-talet) är dock saker som var okända under den tid vi berättar om i denna skrift.

Äldre bebyggelse och landsvägen

Lite norr om Flaten ligger Skarpnäcks gård. Denna gård blev säteri på 1670-talet, men även dessförinnan fanns bondgårdar i Skarpa by. Väster om Flaten mot Drevviken ligger egendomen Orhem som omnämns så tidigt som 1405. Orhem var tidvis

Flaten blir populärt för bad och lägerliv

Upptakten till det som skulle bli Flatenbadet började på 1920-talet. Stadsfolk och folk i allmänhet sökte sig ut till områden utanför stadens gränser. Besöken i grönskan ökade. De mest populära områdena var kring sjöarna Flaten och Älten. Frågan om att utveckla lägerlivets möjligheter drevs inom Stockholms stad. I december 1929 gav fastighetsnämnden, ett markområde på totalt 75 hektar, beläget utefter sjön Flatens östra strand, till den då nybildade idrottsförvaltningen, att användas för lägerlivsverksamhet. Senare får idrottsförvaltningen ytterligare 45 hektar för friluftsbad.

STF skickade en tacksam hälsning till Stockholms stad för att man beredde möjligheter till lägerliv i stadens närmaste omgivningar. Att idka lägerliv innebar också skyldigheter. Alla uppträdde nog inte som man bör i naturen. Stockholms stad började nog ana farhågor i frågan och skrev i sin kommunkalender 1932 där Flaten och Älten presenterades:

”Det allmer stigande intresset för friluftsliv i skilda former, som gjort sig gällande under senare år har bland annat tagit sig uttryck i idkande av lägerliv i ökad omfattning. Genom lägerlivets allt större utbredning och förläggande till mera bebyggda trakter hava emellertid svårigheter uppstått för dessa utövare, samtidigt som vissa betänkligheter gjort sig gällande mot rörelsen på grund av den skadegörelse som lägerlivsidkarna i vissa fall åstadkomma genom ovarsamt bruk av eld och genom skövling av skog och annan växtlighet.”

Bötessumman för denna ovarsamhet var ”ett tusen riksdaler eller fängelse i höst sex månader”.

För att bereda tillfälle till ordnad lägerlivsrörelse och för att, ”koncentrera ett större antal densamma utövare till för ändamålet lämpliga platser i Stockholms omgivningar har staden ställt till lägeridkarnas förfogande ett större område invid sjöarna Flaten och Älten i Brännkyrka, varest genom idrottsstyrelsens försorg vidtagits vissa för berörda erforderliga anordningar”.

För att än mer känna hur denna nya form av friluftsliv uppfattades vid tiden för Flatenbadets anläggning så bifogas här till höger ett utdrag ur det radiotal jägmästaren, folkbildaren och naturvårdaren Folke Thörn höll den 7 juni 1932 – han är mycket bekymrad över det vilda levernet.

Våra lägerlivsidkare fortsatte dock med sitt tältliv. För inget kunde vara mer populärt än att åka ut till Flaten eller Älten och trängas med andra tältare och förmodligen, om man läser rätt mellan raderna, fanns det nog värmande drycker av den starkare sorten undanstoppat hos dessa tältande pionjärer.

Området för barnbadet i april 1933. Nedan stora badet i april och juli samma år.

”Sommaren den egentliga säsongen för friluftsliv är inne, och därmed packar menige man sin rygsäck eller matsäckskorg så snart söndag eller fritimme inträffar och företar sin tur, var och en på sitt speciella sätt, antingen fotvandrande, cyklade, bilande, bussåkande, eller inte minst båtåkande. Målet eller toppunkten på det hela blir i de flesta fall lägerliv i en eller annan form. Det enklaste och mest primitiva är helt sonika en vad vi kalla ”rast i gröngräset”. Och gå vi till ytterligheten åt andra hållet se vi numera det ej alls ovanliga sättet att för en hel semesterperiod att slå upp bopålar i form av tältstäng och tältpinnar i något idylliskt och trivsamt terrängparti... ordet camping har de senare åren slagit igenom allt mer och mer.

...det finns ett men – ju mera denna rörelse utbreder sig, ju större är nödvändigheten att leda in densamme på sunda och goda banor. Det är alltför stora värden ute i våra marker, som stå på spel för att det skall tillåtas att allting skall gå på lösa boliner.

... så detta ohyggliga nedsnuskande med papper, matrester, bleckburkar, sönderslagna buteljer på lägerplatserna. – ’Hit komma vi aldrig tillbaka, och ingen har en aning om att just vi snuskade ner här’, resoneras det nog i allmänhet-om det över huvud taget reflekteras något alls...

... har ni möjligen mött någon s.k. vandrarreförening ute i våra marker, där ni hoppas på att få njuta av naturens lugna stillhet? Man har svårt att förstå, vari nöjet ligger att ta sig fram under tjuv och hojtande, men det kanske är av rädsla för att komma bort från varandra...

...att söka motarbeta och hämma denna ’folkrörelse’ bör man givetvis icke. Därtill är den alltför sund. Men den måste ovillkorligen ledas in på rätta banor. D.v.s. lägerområden ordnas, där så erfordras...”

BADETS ANLÄGGNING

Planerna

”Under 1932 påbörjas såsom stats-kommunalt reservarbete anläggandet av ett friluftsbad vid sjön Flaten invid stadens lägerlivsområde. Detta friluftsbad, som kommer bli Stockholms största strandbad, beräknas bli klar år 1934.”

Nu startades byggandet av friluftsbadet Flatenbadet, medan de lyckligt lottade lägerlivsidkarna fortsatte tälta kring Flatenområdet. Snart skulle ”Rivieran vid Flaten” eller ”Stockholmarnas nya sommarparadis”, som DN uttryckte det, byggas.

Anläggningen

Badet anlades med en strand på 1 200 meter och en tillskapad sandplage på 18 000 kvadratmeter. Här fanns plats för upp till 15 000 badgäster. Byggnaderna ritades av arkitekt Paul Hedqvist.

Stora badet i juli 1934. Utanför ”dansbryggan” rakt fram syns det hopptorn som fortfarande finns, men flyttat.

Arbetet, åtminstone tillförseln av sand, utfördes av arbetslöskommissionen som efter lite problem i början, se nedan, kunde slutföra arbetet. Sandlass efter sandlass dumpades i Flaten så att utmärkta badstränder anordnades, något som vi alla kan fröjdas åt än idag. Prämar med sand sänkte lass på lass för att få till stånd den lagggrundhet som nu präglar Flatenbadet.

Med lite luft

Byggnadsverksamheten fick i sin inledning ett problem, vi kan kalla det ”storm i ett vattenglas” eller en kommunal skandal.

Ove Säverman på DN skrev juli 1998 en liten artikel om denna händelse:

”Skandalen bestod bland annat i att åkare fick kvitto på sanden de kom med för att tömma men åkte ut bakvägen och kom tillbaka med samma sand och fick nytt kvitto.

Arbetslöshetskommissionens nödhjälpsarbetare fick i sin tur betalt utan att arbeta. De schaktade luft i fullt samförstånd med sina basar.”

Tydligt var arbetsorganisationen så förvirrad eftersom ingen verkade veta hur saker och ting skulle utföras.

Ett citat till från Sävermans artikel:

”Mest hela dagen bada vi i Flatens vatten / för detta fick vi två och trettiofem i kvarten.”

Enligt samma artikel sjöng Edward Persson in en Flatenvisa kallad *Med lite luft*, med text av Gösta Stevens.

*”Men det gick bra
med lite luft
vi fick ej ta
för mycket luft
å undra på
så mycket luft
som gick åt”*

Badet öppnas

Invigningen skedde den 23 juni 1934.

För att beskriva hur stor euforin var över denna badort citeras här vissa stycken ur en DN artikel från juni 1934:

”De tre plagerna som i längd väl mäta bortåt två kilometer, äro verkliga paradiser för de badhungeriga stockholmarna.”

”Dimensionerna imponerar. De som resa ut till Flaten för att bada behöva inte heller befara att råka ut för någon trängsel à la Solviksbadet.”

”Hit skola stockholmarna med stadens bussar kunna komma ända fram till stora entrén för en ringa penning.”

”Cirka 100 man äro för närvarande sysselsatta vid Flatenbadet: en del med det stora stängslet, som skall inhägnas det tre kilometer långa området, andra med uppförandet av de nya stora trampolinerna, där man redan om söndag skall kunna hoppa från tornet.”

Vidare i samma artikel står det:

”Storrestaurangen byggdes på en stenhäll vid sidan av stora plagen, där den skall vila på järnbalkar från Katarinahissen (den ’gamla’ hissen från 1881 som revs 1933).”

”Avklädningshytterna kunna nog inte i full utsträckning tas i bruk förrän bort i augusti, entrébyggnaderna likaså, men huvudsaken är ju att strandbaden äro färdiga.”

Inom parentes så kan nämnas att i maj 1952 ansåg man i ett tjänsteutlåtande att denna serveringsbyggnad, som den kallades, behövde renoveras och inredas. Det var ju en gammal torparstuga som togs i anspråk som ett provisorium. Avsikten var att senare få till stånd en större restaurangbyggnad. Under sjutton år konstaterade friluftsstyrelsen: ”I det nuvarande finansiella läget vill styrelsen dock icke föreslå ett fullföljande av denna plan utan förordar en förlängning av provisoriet”. Tjänsteutlåtandet försätter med att konstatera: ”Emellertid är serveringsbyggnaden i ett synnerligen bristfälligt skick. Hälsovårdsinspektionen har vid upprepade tillfällen anmärkt på de hygieniska förhållandena i byggnaden”.

Nästa steg i Flatens utveckling var att begränsa området med en inhägnad och därtill besluta att ta upp ”viss entréavgift ej blott av badande utan även av tältare på nämnda områden”. Två ordinarie vaktmästare samt ett antal vikarierande vaktmästare anställdes för hålla ordning, kan tänkas.

1935 utökades skaran till fyra vaktmästare och tre spärrvakter.

Kommunikationer

Men det beslutsfattarna glömde bort var kollektivtrafiken, för när badare och tältpionjären ville åka hem var alla bussar fullsatta och ett trafik kaos uppstod – med trettiotals mått!

Rapport från en viss Lindström som meddelade att, "fullsatta bussar körde hela tiden förbi...".

Lindström rapporterade vidare:

"En buss hejdades med våld och på denna lyckades en del tränga sig upp. Andra fingo följa med lastbilar eller gå till staden."

Detta hände faktiskt så sent som november (!) 1934. Ändå hade man börjat bygga "rymliga buss- och bilparkeringsplatser" i slutspurten juni 1934.

Badets första år

Under 1930-talet gick verksamheten framåt i nybyggaranda. Barnbad med badbussar startade 1935. Ansökningar för att få bygga mer rejäla tältstugor gjordes av camparna utan framgång. Ett direktiv uppmanade alla tältstugeägare att transportera bort bord och bänkar innan 21 september 1936. Annars skulle allt brännas upp. Tyvärr fick ett par sina möbler uppbrända trots att de kom ut söndagen den 19 september för att hämta möblerna. Vilket de förstas anmälde. Förste vaktmästaren Eskil Piehl hade varit i farten. Känns efternamnet igen? Han tjänstgjorde till 1939, hans bostad var i entrébyggnaden.

Så fortgick 1930-talet. På hösten 1938 tillkom två tennisplaner och ett lekfält bakom bangolfbanan.

"De rymliga buss- och bilparkeringsplatserna äro sommaren 1934 till stor del upptagna av velocipeder av allehanda slag."

Längre bort anordnades en fotbollsplan.

År 1944 skriver vår Folke Thörn:

"För att bibehålla jämvikten i naturen och undvika alla som helst skadegörelser bör det sålunda i dessa dagar ligga nära till hands, att svenska folket av alla åldrar och samhällsklasser undervisas i vad vi med ett gemensamt namn kan kalla naturvård. Att denna undervisning eller upplysningsverksamhet inte bara bör gälla det egentliga friluftsfolket och skogarnas idrottsmän är helt naturligt.

Förr eller senare kommer varje svensk medborgare i kontakt med vår natur. Naturvärnsskunkap bör sålunda vara lika självklar ingrediens i vårt vetande som läs- och skrivkunighet, trafikskunkap och vanligt folkvett."

Allemansrätten etablerades på 1940-talet, men blev lag först i början av 1990-talet.

Stora badet 15 juli 1941. Serveringsbyggnaden var ett gammalt torp som flyttats dit från öster om huvudingången.

BADBUSSARNA TILL FLATEN

Redan året efter Flatenbadets invigning, 1935, började badbussarna gå till det som kom att kallas *Barnflaten*. Dessa badresor för barn hade ungefär samma upplägg från starten till slutet. Ett stort antal bussar hämtade under högsommaren upp barn från många uppsamlingsplatser på Söder och i Söderförort. Barnen fick sedan under mycket fria

Badbussar vid Flaten i juli 1935

former, med tillsyn av vuxna, njuta av badlivet vid Flaten. Barnflaten utgjorde den inhägnade norra delen av badområdet. I den södra delen låg huvudbadet som barnen inte fick vara vid under badresorna.

Här beskrivs de organiserade badresorna under deras glansperiod. Från slutet av 50-talet avtog intresset och behovet minskade då allt fler fick råd att

Barnbadet i juni 1934

skaffa bil och kanske t.o.m. åka på chartersemester. Nu fick föräldrarna nya möjligheter att ge sina barn tillgång till bad och sol. Badbussarna i sin traditionella form upphörde helt under 70-talet. Dock har Farsta fortsatt med egna badbussar ända till nu.

Organisation och badresornas omfattning

Stockholms stad organiserade och bekostade verksamheten. Vilka resonemang som låg bakom tillkomsten av ett särskilt bad för barn är oklart, men nog kan man ana att det fanns många krafter som verkade för att alla barn, oavsett tillgång till egen cykel eller pengar till allmänna kommunikationsmedel, skulle kunna komma till Flatenbadet som man ju verkligen ville satsa på som ett rekreationsområde för alla.

Under 40-talet och 50-talet var Henning Bengtsson, då rektor vid Enskede skola, den eldsjäl som höll ihop det hela. Under badsäsongen hade han tre underledare till sin hjälp, en för stranden, en för simskolan och en för utspisningen och dessutom uppemot tjugo bryggvakter. Henning satt under baddagarna vid huvudbyggnaden som spindeln i nätet. Han skötte själv kontakterna med bussbolaget och personalen vid uppsamlingsplatserna. Dessutom var det Hennig som beställde det som serverades, tog hand om eventuella svårare problem under baddagarna och skötte alla anställningsfrågor!

Badresorna gick av stapeln i sex veckor under högsommaren, från måndag till fredag, men bara regnfria dagar. D.v.s. de dagar som väderlekstjänsten förutspådde torrt väder. En och annan oväntad regnskur fick man förstås räkna med. Vissa regniga somrar, t.ex. 1958, kunde badresorna vara få. En rekordsiffra på 8 000 barn på en dag finns nämnd, men normalt var det naturligtvis betydligt färre.

Att vara badvakt ansågs som ett trevligt sommarjobb för äldre ungdomar och ett bra "extraknäck" för sommarlovslediga lärare som ofta inte hade ordinarie lön under den tiden. Dessutom kunde badvaktsjobbet fungera som referens till olika yrken med barn.

Något latmansjobb var det dock inte alls fråga om. Några möjligheter att själv "lapa" sol på stranden eller ta ett dopp fanns inte. Ansvar för barnen var stort och rollen som badvakt upptog hela tiden. Några minns tillvaron rentav som litet tråkig. "Att sitta hela dagen vid en sandlåda var ingen höjdare precis."

Uppsamling och bussresor

Informationen om badresorna nådde troligtvis föräldrar och barn via skolorna innan sommarlovet började.

Vid varje startuppsamlingsplats fanns minst en badvakt och en buss. Om det visade sig att barnen var så många att en buss inte förslög rekvirerade man, om det var möjligt, en extrabuss eller försökte få en buss med plats över från en annan uppsamlingsplats att komma till hjälp.

Alla barn mellan sju och fjorton år var välkomna att, utan avgift, följa med. De som var under tio år måste ha sällskap av en äldre kamrat. Första gången ett barn kom till en badbuss registrerade det sig hos badvakten som fyllde i namn, adress och kontaktperson på en lapp av tjockt papper som bytte färg varje år. På lappen fanns rutor med veckor och dagar förtryckta. Alla barns lappar förvarades under dagen på en metallring sedan man på morgonen ritat ett halvt kryss över dagens ruta. I samband med hemresan på eftermiddagen fick barnen tillbaka sin lapp sedan badvakten gjort det kompletterade strecket på dagens kryss. På så sätt kunde man enkelt hålla reda på att de barn som varit med på morgonen också fanns med på hemresan. Att ha deltagit flitigt och ha många kryss gav hög status. Om något barn saknades var det

*Från spårvagn till buss,
Skanstull 15 juli 1942*

badvaktens ansvar att leta rätt på den som försvunnit. Nu inträffade inte försvinnanden särskilt ofta men några gånger hände det, att en förälder varit ute vid badet och hämtat hem sitt barn utan att meddela någon ansvarig person. Detta fick till följd att den stackars badvakten fick gå runt i timmar och leta efter det saknade barnet.

Bussarna gick från uppsamlingsplats till uppsamlingsplats och det kunde naturligtvis vara så att bussen var full när den kom till "sena" platser. I så fall måste barnen vänta tills en annan buss

Barnbadet 1963

Foton på detta uppslag ©Stockholms Stadarkiv

dök upp. Det hände ofta i Skarpnäck vid "sena" hållplatser som Gamla Tyresövägen/Hagtorsvägen och Pungpinan.

Antalet uppsamlingsplatser varierade över tiden. Under badbussarnas tidiga år kunde det hända att barn var tvungna att gå långt för att komma till en, t.ex. från Årsta till Aspudden.

Avresan skedde mellan 9-10 och man var hemma igen vid 16-tiden. Självklart var det både livligt och ljudligt under resan till Flaten. Ibland hände det att barnen genom att skrika högst gjorde ett "demokratiskt" val huruvida bussföraren skulle välja

Uppsamling i Årsta i juli 1952. Badpåse och lappen är det man har med sig.

Foto © privat

gamla eller nya vägen till Flaten (nuvarande Skarpnäcksvägen eller Gamla Tyresövägen). Musikaliska badvakter stämde gärna upp någon trallvänlig allsång. I mitten av 50-talet var Olle Bergmans *Sjung och le* samt Stig Olins *En gång jag seglar i hamn* två självklara "hits".

Packningen som barnen oftast medförde i någon slags tygkasse bestod av baddräkt, handduk eller badrock att sitta på och torka sig med samt en

Foto © Sthlms Stadsmuseum

Kiosk, 30-talet

mugg till den mjölk som serverades. Några, särskilt matglada, hade också med sig egen matsäck, saft och smörgås, som komplement till den skaffning som kommunen bjöd.

Vid stranden

När badbussarna anlände till Barnflaten fick barnen inte springa direkt ut i vattnet utan måste vänta tills de flesta bussar anlönt, så att den som

ansvarade för stranden kunnat placera ut bryggvakterna vid deras förutbestämda platser. Där stod de sedan på vakt hela dagen, två på och ännu fler mellan varje brygga. Under tiden letade barnen efter en bra plats att slå sig ned på med pick och pack, i sanden eller gräset, i solen eller i skuggan. Att det skulle vara farligt att bränna sig i solen var det nog inte många som var medvetna om. Svindande röda ryggar var snarare regel än undantag efter säsongens första baddagar. På solkräm hade ingen en tanke.

Tiden vid stranden och i vattnet präglades av stor frihet. Barnen fick i princip göra vad de ville. Där fanns vare sig pekpinna eller "måsten" från de vuxnas sida. Det var förstås självklart att alla lydde om en bryggvakt visslade eller sa till på skarpen om någon var på väg att bete sig farligt eller dumt. Detta hände ibland i iver och trängseln i den "ruskigt" höga vattenrutschbanan, där det gällde att komma på de djävaste sätten att hamna i vattnet.

Även om alla ville bada så mycket som möjligt så blev det förstås också tid till lekar på stranden. Uppfinningsrikedomen var stor när det gällde att komma på roligheter som inte krävde rekvisita, t.ex. "myrleken" som gick ut på att två personer, stående på en sandkulle, med hjälp av associationer, skulle få varandra att börja klia sig som om de hade myror på kroppen.

För de allra flesta var höjdpunkten på dagen utspisningen av mjölk och bullar. Alla som deltagit i badresorna minns det "oändliga" köandet i fällorna, där man delades in efter kön och ålder vilket gjorde att somliga ofrivilligt och till sin ledsnad måste skiljas från en badkamrat.

Ett tidsfördriv i kön var att slå den medhavda muggen, oftast av emaljerad plåt, ljusgul med grön kant upptill, i räckena längs fällorna. Ljudet var ibland öronbedövande. Mjölken skopades direkt ur de stora krukorna av metall från Mjölkcentralen. Vem som stod för bullbaket är okänt. Tilldelningen var tre släta, ofyllda bullar till yngre barn, fyra till äldre. Ibland skulle det vara extra festligt och då bjöds det på kubbar. Säkert uppskattat av vuxna men barnen rynkade på näsan åt de torra tings-terna med smak av bittermandel.

Eftersom det varken var tillrådligt eller tillåtet att bada direkt efter "maten", samlades alla barn vid "teatern" som var belägen vid sidan av utspisningsplatsen. Här framfördes sketcher, sjöngs sånger och berättades roliga historier av barn som tagit mod till sig och anmält intresse att få stå på scenen. Även om det var vuxna som organiserade underhållningen präglades uppträdandena av spontanitet och glädje. De stenar som utgjorde sittplatserna, uppbyggda litet grand som en amfiteater, kan man fortfarande se.

Simskolan

Den enda riktigt organiserade verksamheten under dagarna, som hade ett alldeles eget utrymme för sina aktiviteter, var simskolan belägen mellan Barnflaten och det stora Flatenbadet. Dit fick man bara bege sig om man var anmäld till en simgrupp vilket också krävde daglig närvaro tills man nått sitt mål. För de minsta barnen gällde det att lära sig simma och klara järnmärket, 50 meter bröstsim. Övningarna startade med torrsim under ett antal dagar och när rörelserna var väl inövade var det dags att se hur de fungerade i vattnet. De äldre och

Foton på denna sida: KW Gullers, ©Nordiska museet

Torrsmål före träning i vattnet 1943

mer avancerade simmarna tog kandidaten och fick så småningom chansen att visa upp sina färdigheter för alla vid avslutningen i simskolan som ägde rum någon av sommarens sista baddagar. Kandidaterna fick då också högtidligen motta en lagerkrans som sattes på deras huvuden. Det var en imponerande ceremoni även för åskådarna.

Slut för idag, tack för idag!

Över hela Barnflaten ljöd den, signalen som betydde uppbrott från bad och lekar. Då gällde det att snabbt plocka ihop sina pinaler och trava iväg till den stora ängen framför stängslet och grindarna till badet där bussarna redan väntade. Nu var benen trötta och vägen kändes lång och besvärlig. Badvakten väntade med lappar och penna för att göra krysset för dagen komplett. Ljudnivån i bussen var en helt annan än på morgonen, några av barnen nickade till i sina säten. Väl tillbaka på uppsamlingsplatsen blev det hej, tack för idag och vi ses i morgon.

För på somrarna, som på den här tiden var oändliga, blev det alltid en ny solig dag.

Ett omvänt perspektiv

För Bosse Engstrand som tillbringade somrarna i tältstugeområdet just ovanför barnbadet innebar ankomsten av badbussarna en stoppskylt för eget badande. Reglerna var nämligen sådana att tältstugeägare inte fick gå ner till badstranden när de tillresta barnen var där.

Matfällorna var indelade efter barnens ålder med flickor och pojkar för sig, 1943

Därför brukade Bosse med sin morbror gå ner till badet tidigt på morgonen för att intensivt utnyttja den lilla tid som fanns innan bussarna kom. Det var sedan en mäktig syn som mötte Bosse när han stegade upp för badstegen inför sitt sista hopp i plurret. Alla dessa skrikande och badlystna barn som vällde genom de öppna grindarna. För dem hade en härlig baddag börjat, för Bosse var det signalen – slutbadat!

TÄLTSTUGELIVET

I skogsområdet ovanför baden, mellan barnbadet och entrén var det sedan lång tid tillbaka populärt med lägerliv. På 1950-talet hade dessa läger utvecklat till ett område med halvpermanenta tältstugor och här fanns Bo Engstrands sommarparadis. Med omisskännlig personlighet berättar han här om en tillvaro som nu är minne blott.

”Femtioalet hackade sig fram till 1955. Året gled fram till juni månad. När midsommardansens skära, skära havre och små grodorna ljud ville jag bara ut.

”Tidigt på midsommarmorgonen den 25 juni 1955 fick farbror Ecke åka in med mina blivande föräldrar. Klockan 08.05 var jag ute i världen. Alla var naturligtvis glada och trötta, sköterskan som kom med mig frågade vänligt vem som var fadern. Framför sig hade hon min far och farbror Ecke, båda två lika bleka och hålogda.”

Väl tillbaka till Flatenbadet blev det samling runt Bosse, som kom att bli en populär knatte. Många ville hålla reda på honom. Tältstugeområdet kom och bli hans första världsdal och där tillbringade han sin första sommar i en trävägg med filttak.

Färgfoton © Bosse Engstrand

Det var alltid något visst att åka ut till Flaten på våren och bygga upp tältstugorna. Frågan var: Finns allt kvar, hade tältduken farit illa under vintern, behövde något repareras? Och fungerar vattenpumpen som kanske låg 15 minuter bort? Hade någon utelligare använt jordkällaren?

”Mina första steg tog jag rakt nerför en liten knalle till vår granne Jojjen. Han tog upp mig och bar mig till mamma. Tyvärr minns jag inte riktigt hennes ansiktsuttryck, men förmodligen var det med en blick som skiftade från ängslan till glädje som hon förde handen till munnen för att kväva en ordenlig suck. Självt var jag troligen på gott humör, jag hade tagit mina första steg ut i världen. Min uppväxt kändes ibland litet speciell.”

”Alla runt om i tältstugorna var släkt. Mina kusiner Lena, Hasse och Eva, plus alla vuxna, så min barndom präglades av en slags storfamiljsanda med många farsor och morsor. Morbror Börje var den av de vuxna som stod mig närmast eftersom han hade varit fotbollsproffs. På denna fläck fanns vi sommar efter sommar. Vi växte upp tillsammans på Flatenbadet som i ett kollektivt skyddsnet. Om jag får använda ordet gemenskap som ett begrepp i detta sammanhang så var det just den som höll ihop oss. Vi såg varandra, hjälpte varandra, det fanns tid till det.”

På femtioalet fanns inga mobiltelefoner, inte ens TV. Det fanns bara gröna telefonhytter nere vid badets entré. Man hade bara sig själv med lekar, bad, lite bus, glada träkningarna, mat, dryck, vackra solnedgångar eller bara stunden. Dagarna svetsade tältstugeborna samman, ”en för alla – alla för en”!

Tältstugeområdet

”Min farbror Eskil ’Ecke’ Engstrand var den av oss alla som först fick en tältplats på Flaten. Det innebar ett trägolvt som en s.k. tältstuga monterades upp på. Efter det kom vi, senare morbror Tage och hans familj, därpå morbror Börje. Tältstugan hade många namn: tälthydda, sommarstuga, säsongstält.”

Bosses pappa var tvungen att renovera trägolvet för att kunna montera upp tältstugan. Ytan fick inte under några omständigheter överstiga 15 kvm. Tältstugan skulle ha ett rektangulärt format. Inga utbyggnader för kokplats eller diskplats fick göras. Konstruktionen var ett husskelett av 6x6 cm träläkt över vilket man spände en impregnerad tältduk. Ibland spikades masonit på insidan av tältstugan för att hålla fukten borta (inte tillåtet). En diskplats snickrades nära tältstugan på baksidan. Diskbänken var en bänk med underliggande hylla. På bänken placerades plastbaljor för disk. Hinkarna med det hemburna vattnet stod på hyllan under.

Inne i familjen Engstrands tältstuga var ena halvan sovplats med dubbelsäng. En enkel skiljevägg delade av resten av utrymmet med en hörnbyrå, en vanlig byrå och ett litet bord. Matplatsen inne hade utemöbler, rakt fram från den fanns kokvrån. Gasolkök och jordkällare var kökets exklusiva tillgångar. Utrymmet under trappen blev ett svalställe för läsk, mest sockerdricka, och svagdricka i en brun flaska med träram. Framför trappan fanns uteplatsen, omgiven av en 2 meter hög bergsformation. Där uppe fanns en avsats med ett långt matbord för långa matpass.

När maten var slut fanns en liten butiksbod, Konsum, i Flatenbadets entrébyggnad. Idrottsförvaltningens Lennart Hjort skrev kontrakt med Konsum i början av april 1952. Hela 2 % av intäkterna per månads skulle oavkortat gå till idrottsförvaltningen. Varje följande år skickade Konsum in pengarna till idrottsförvaltningen. Cirka tretton år senare sa Konsum upp kontraktet p.g.a. bristande verksamhet. Lokalen användes därefter periodvis som tjänstebostad till vaktmästaren.

”I tältstugan rakt ovanför oss, cirka 25 meter bort, bodde morbror Börje som ibland gästades av olika damer (jag störde alltid så det hände aldrig något). Snett över bergsknallen från vår tälthydda, cirka 20 meter, bodde morbror Tage med sin Ann-Marie eller kort och gott Mia. Rakt nedanför dom, nästan ett mindre stup, fanns pappas brorsa Eskil, farbror Ecke, med sin Svea. Rakt fram från dom fanns farbror Jojje. Han som bar mig upp till mamma efter min första promenad. Han var den enda som jag inte var släkt med. Det fanns ju förstås på vägen ner mot vattenpumpen bröderna Larsson, Lasse, Bengt och deras lillebror Ingmar, som alltid försökte haka på oss när vi skulle leka något ’barnförbudet’.”

Bosses badvik som låg strax bredvid barnbadet bestod av en liten sandstrand med en rutschkana och en brygga. Bryggan var en flytbrygga som Bosse kunde dyka upp under och se upp på alla som sprang på bryggan. Eller så låg han på bryggan och såg ner på fiskarna mellan träribborna. Med händer som skärmar kring ögonen blev Bo och fiskarna en liten värld för sig. Fiskarna som simmade, vattnet som kluckade mot bryggan, solskimret i vattnet. Tidsbegreppet bara försvann. Hade han legat i tre minuter eller var det tre timmar? Tänk om det gått tre hundra år!

Tänk om morbror Börje på stranden hade förvandlats till en gammal gubbe med långt vitt skägg, skrynkligt ansikte och trasiga kläder. Den gamle mannen vädjade med gäll och darrig röst: - "Bosse skall vi inte gå upp nu, jag är törstig?" Med ett ryck såg Bo upp, morbror såg vanlig ut. - "Bosse nu får det räcka för idag, kom upp!"

Flatenkungen

Bosses morbror Börje var något av en lekledare i storfamiljen. Han ordnade vanvettig krocket på den minimala bergsknallen, eller "pinnboll", vilket innebar att stång sattes ner i mitten av bergsknallen. Bollen var fastsatt i en lina fäst i toppen av stängen. Två lag placerade sig på varsin sida om stängen med en spelracket i handen. Det lag som först fått linan snurrat runt på stängen vann. Ibland vann ingen eftersom bollen försvann från linan och landade någon annanstans i Sverige.

Börje arrangerade shower på berget. Alla vuxna satt nedanför knallen. Det var blandade uppträdanden med sång, lite cowboy, scener av barnen och till slut styrde alltid Börje showen till det stora slutnumret. Alla vuxna nedanför småfnittrade. Även barnen hade sparat merparten av all energi till slutet. Morbror Börje ställde upp ungarna på en rad, blickade ut över en förväntansfull publik, samlade sig och tog sedan ett djup andetag. Därpå skrek han så att röstens studsade mellan tallarna, - "VEM ÄR KUNGEN I FLATEN?"

Och barnkören svarade, - "BÖRJE!"

I denna stund brast publiken ut i tjut och skratt! Det självklara hade även denna kväll fått dåna ut i Flaten medan skymningen långsamt sänkte sig.

"Nu myste morbror Börje, det såg vi på ansiktsuttrycket, hans lätt röda trubbiga potatisnäsa tycktes lysa upp skymningen som nosen på jultomtens ledarren Rudolf."

Livet vid tältstugorna

Det var något visst med att åka ut till Flaten på våren och bygga upp tältstugorna.

Alla som träffades på försommaren hade mycket att tala om efter vinterhalvåret. Kaffetermosar med mackor kom fram och därmed också de vuxnas prat. Det gemensamma sommaruppvaknandet för tältstugeägarna var likt en puppa som blir till fjäril. Presenningar vecklades upp till tältstugor.

I maj månad 1947 skrev Expressen om detta uppvaknade i artikeln "Flatenstaden" växer upp... Där bor man för 2 kr pr månad... men inte säger upp våningen i staden". Artikeln handlade om Flatensocietetsdamen Majken som hade tältat där med start 1934, om Gunnar som tältat där 16 somrar. Den mest stämningsfulla bilden i reportaget är där herr och fru Gustafsson tar siesta under tältstugans

För att förstärka sitt rykte satte Börje Genter upp en skylt på sin tältstuga med en kungakrona och texten FLATENKUNGEN.

uppresande. Den bilden luktar senvår, med fjorton dagar kvar till sommarlovet.

Många män gjorde nog som Bosses pappa och pendlade mellan Flaten och sina arbeten fram till sin semester. Då släppte de staden och blev ett med familjen, med mammor och barn som bodde vid Flaten hela sommaren.

"Tänk er en varm sommardag, ändå mild som en sommardag kan bli i Sverige. Middag i skuggan. Vi sitter vid sidan av den lilla trappan, vid vårt matbord, vår vrå. Vi har den lilla uteplatsen framför oss, tältstugan i ryggen. Trädsuset ovanför oss. Mammans mat som alltid smakade bra. Alla dessa intryck som i sin enkelhet bildade en ogenomtränglig helhet i vår matstund. Någon anhörig satt i närheten på en stol. Det pratades vuxenspråk i lugn ljudnivå, en smärre vardagströskel kanske skulle passeras. Något sinnelag kanske skulle pareras. Någon kom gående genom dungen lite längre upp, - "Tjena... käkar ni... mors". Vår värld, vår gemenskap. En stund i historien när vi alla hann ställa upp. Ett fragment av det klassiska svenska folkhemmet innan det blev uppätet av Ekonominytt."

Denna sommarens gemenskap, blev ett startskott för Bosses eviga kamp mot vuxna som ständigt och länge åt middag vid det långa matbordet på avsatsen ovanför tältstugan.

Han fick inte gå ner till badet ensam utan vuxen, alltså fanns det bara en taktik, tjat. Gå runt middagbordet och tjata, med badbyxor på och badbollen under armen. Än värre blev det på helgen när Bosses pappa åkte in till stan och hämtade farmor. Då blev det långa matbordet på avsatsen välfyllt.

För det mesta var det mammorna som diskade på den tiden. Papporna drog sitt strå till stacken genom att hämta vattnet nere vid pumpen. Det var inte förrän Siw Malmkoist slog igenom med svensktoppplåten "Mamma är lik sin mamma..." som jämlikheten ökade ordentligt.

"Vid bordet satt då inte bara de vanliga bordsgästerna morbror Börje, farbror Ecke och faster Svea, morbror Tage och Mia, Eva, kusin Lena, morbror Pelle, grannen Jojje. Då tillkom farmor, ibland moster May, ibland någon av mammas övriga syskon, ibland min halvsysster, ibland andra tillfälliga bordsgäster.

"Det fanns alltid egna namn på allting som att bälja en kall bärs, svinga en sup, suga i sig en klar. Tioöringar kallades sillöga, 25-öringar kallades blejd, 50-öringen blev tralling, tian kallades tingsare, spelkort kallades papiljotter, o.s.v.

När Bosse simmade så använde han ett slags katthundsim. Trots detta lyckades han ta simborgarmärket. Hans morbror Börje som var med vid tillfället gick nervöst med på stranden från brygga till brygga. Stolt gick han sen hem för att berätta:

- "Det var lite kämpigt för grabben i början, men ju längre Bosse simmade desto bättre gick det. Simläraren frågade sedan mig om pappan skulle ta simborgarmärket också, men jag sa nej och tog grabben i handen och gick hem."

Det var inte första gången folk trodde att mor-

Bosse använde ett slags katthundsim. Även om han med totalt dödsförakt slängde sig på djupt vatten var det ingen som satte hjärtat i halsgropen. Gick inte katthundsimmet bra var det bara att dyka. Under vatten simmade han perfekt utan simskola.

bror Börje var Bosses pappa. En annan gång var när de spelade fotboll på Flatens bollplan. Fotbollsplanen låg förbi minigolfbanan, förbi tennisbanorna. De spelade och vann, och då skröt Bosse stolt för killarna.

- "Börje har i spelat landslaget!"

- "Va, har din farsa spelat i landslaget?", sa killarna med stora ögon.

Då tog morbrodern Bo stadigt i handen och sa, - "Nu går vi hem Bosse."

Så klart att morbror Börje spelat i landslaget tänkte Bo och förstod inte varför Börje fick så bråtom hem.

Brand och blod

Dramatiskt var det när Tages och Mias tältstuga började brinna. Ett skri skar genom skymningsluften och en gråtande Mia kom springande över bergsknallen med Eva på armen och grät, "DET BRINNER, DET BRINNER!"

Bosses mamma tog hand om Mia, hans pappa, morbror Börje, farbror Ecke, faster Svea, Jojjen och lille Bo sprang för att hjälpa till att släcka. *En för alla - alla för en!*

Men morbror Tage hade redan släckt elden genom att riva bort den brinnande tältduken med bara händerna. Stackars Tage! Någon sa att han skulle smeta in händerna i smör. Bosse kan än idag se framför sig morbrodern vanka runt i en liten gles trädunge vid sidan om bergsknallen med händerna kletiga av smör. Så ont han måste ha haft!

"Vi andra kunde bara se på. Mia led med Tage och vi andra led med bägge. Rastlöst fortsatte han gå i natten med en myras vandringsstruktur. För ont hade han, smöret hjälpte ju inte ett dugg, morbror Tage vankade och led, led och vankade!"

En sommar skulle en av Bosses kompisar med storebröder åka till Flaten på badbesök, innan tältsäsongen, och Bosse följde med. Grabbarna plöjde rakt ner över sanden i full fart och så i plurret alldeles bakom restaurangbyggnaden, jämsides med

bryggan. Bo hoppade omkring i vattnet, trampande på något och det gjorde ont. Han lekte ett tag till men värken i foten gick inte bort så han haltade upp på stranden.

”Alla som inte tål se blod blundar nu för det kom massor av blod. Jag hade nämligen trampat på en flaska som kastats i vattnet och gått sönder. Foten var uppskuren. Badpersonal tog hand om mig, fixade sårbandage och kontaktade min morbror Tage som lyckligtvis fanns vid Flaten.”

Tage bar Bosse till huvudingången och ringde pappa och mamma. Det blev färd till sjukhus för att sy.

”Badsommaren var kaputt, bara för någon genuin korkskalle hade slängt en flaska i vattnet.”

Gammalgäddan

Skymning föll, långt efter läggdags, himlen klarblå nästan turkos med lätt orange färg i horisonten. Båtarna gled ut tyst i den stilla Flatensjön. Vattnet hade svart spegelyta, alla i båten var knäpptysta. Årona lyftes för de långa årtagen – dropp, dropp. Årtag – dripp, dropp. Gädddraget var en decimeter långt, olivgrönt, lite röd- och svartspräckligt på undersidan. Två stora målade ögon och på sidorna hängde det stora krokarna. Bosse tyckte att gäddan borde sticka all världens väg bara av dragets utseende.

”De första 20 minuterna var upphetsande, stämningen var kusligt laddad. Roddbåten gled sakta runt Flatensjön. Nästa 20 minuter blev mest spännande beroende på dom vuxnas spända ansiktsdrag. Nästa 20 minutersperiod började

omgivningen runt sjön bli spännande, de mörka stränderna, skogsdungarnas svarta siluetter, Flatensjöns svarta spegelyta med lätta älvor dansande på ytan. Tiden därefter höjdes stämningen endast när någon tyckte att det blivit napp. När båten senare gled in på stranden utan gammalgäddan var jag nöjd med äventyret för denna gång och ville hem till sängen.”

Organiserade aktiviteter

Sommaren var inte bara Bosses egna äventyr. Flatens tältklubb som höll ihop verksamheten anordnade varje sommar lek och tävling på lekfältet som låg bakom barnbadet.

Familjerna kom dit med sina picknickkorgar och en filt att sitta på. Hejade fram varandra och sina barn som tävlade i säckhoppning, potatis-i-sked-i-munnen-stafetter, äta äpple i en vattenhink. Kasta långt med liten boll. Tävla ”skottkärra”, suga ur en nappflaska snabbast.

Spännande var att följa med när koloniserien i handboll spelades. Där spelade bl.a. Listudden, Orhem och Skarpnäck. Bosses mamma var tung mittback i Flatens handbollslag. Matcherna var inte bara kul utan också ”blodigt allvar”, som Bosses moster Mia uttryckte det.

Tältklubben lyckades även en sommar efter många års nekande från fritidsförvaltning anordna en dans på serveringsbryggan. Ett inslag under kvällen var en danstävling i twist.

Vem vann? Jo, Bo Viktor Engstrand. Efter den kvällen har det aldrig varit en twisttävling.

Bosse är alltså formellt fortfarande twistkung på Flaten.

”Efter det att all mat äntligen fått sin plats på bordet, öppnades flaskan, första supen togs och samtalen började gå i en jämn ström. Ja, där satt dom och åt och drack, åt och drack, och där stod jag då med badbrallorna på och badbollen under armen och ville bara bada.”

OM AKTIVITETER OCH PLANER FÖR FLATEN

©Stockholms Stadsarkiv

Aktiviteter vid badet

Besökare och boende vid Flatensbadet hade inte bara tillgång till bad och friluftsliv. Idrottsplanen strax söder om huvudingången inbjöd bland annat till fotboll, och en tennisbana och en minigolfbana fanns för de som ville använda dem. "Restaurangen", kiosken vid minigolfbanan och en sommarfär säkrade att man kunde få glass, dricka och mat.

En del badgäster visade sig vara extra påhittiga, som en Roland Brant från Enskede. Den 10 juni 1950 ansökte han om att få hyra ut vilstolar à 75 öre mellan 8.00 och 19.00 till Flatens badgäster. En skrubba att ställa stolarna i hade Roland fixat. Allt var klart och planerat för bra företagande, men intendenten Lennart Hjort, handläggare för Flatensbadet på fritidsförvaltningen, tog tjugo dagar på sig innan han, den 30 juni, inte beviljade detta egenföretagande.

Längre fram denna sommar ville *Flatens Tältarnas Kamratklubb* "mysa till det" med dans nere på serveringsbryggan. Ansökan gjordes av Fritz Asplund 12 augusti 1950. Här slog den påhittige intendenten Hjort till igen med att inte bevilja "mys" på bryggan av "principiella skäl".

Påhittiga personer försökte få tillstånd till uthyr-

ning av optimistjolle – Nej. Uthyrning av roddbåtar – Nej.

Fem år senare när Fritz Asplund ansökte igen om tillstånd till midsommardans på serveringsbryggan, blev den beviljad!

"Det var denna sommar som Bosse tröttnade att skumpa omkring i mammas mage och ville ut. Tack intendent Lennart Hjort för danstillståndet!"

Evenemang vid badet

Flatensbadet var även ett omtyckt ställe för olika evenemang. Vad sägs om:

- Modellbåtstävlingar.
- Amerikanska ambassaden firade sitt 4 juli där. Efteråt skickade de ett tackbrev till Idrottsförvaltningen.
- Uppvisning i vattenskidåkning. Gymnastikdirektör Sven "Tumba" Johansson fick dock avslag på sin begäran om att ha instruktion i vattenskidåkning på Flatensjön.
- Båttävlingar, men intrimning av båtmotorerna fick inte göras under gudstjänsttid eller före klockan 09.00.
- Praktisk övningar med motorgräsklippare. Man fick disponera lekfältet vid Flatenvägen 7.30-14.00, hyra 100 kr.
- Vintertid: biltävlingar på isen. En företeelse som sedermera avbröts eftersom en traktor gick genom isen. Den kan äventyrslystna dykare leta efter.
- Bergsklättring, som var populärt vid bergbranten vid norra infarten till barnbadet.

Utvecklingsplaner

Medan alla glada lekar pågick på lekfältet, började det hända saker på Idrottsförvaltningen.

I en tjänstememorial från den 25 januari 1962 kan vi läsa följande:

Sven Tumba i stilstudie, dock inte i Flatensjön.

Foto ©Sven Tumba

”Begreppet Flaten har på ett speciellt sätt ingått i allmänna medvetandet hos stadens innevånare. Emellertid står området och den miljonanläggning det rymmer stängd och outnyttjad under större delen av året, trots att det har utomordentliga förutsättningar att även kunna bli ett lämpligt sportcentrum under hela året.”

I mars 1962 etablerades tanken att Flaten skulle bli ett större sommar- och vintersportcentrum. Den dåvarande idrotts- och friluftsstyrelsen beslöt sig för att undersöka en omfattande utbyggnad av Flaten. Huvudstaden skulle därmed få hoppbackar av god nationell standard.

I april 1963 skriver en Karl Lilieqvist från Djurgårdens IF:

”Dessvärre blev Hammarbybacken aldrig vad vi och hela Stockholms backhoppare hade hoppats och räknat med. Trots mängder med eget arbete och trots bidrag inte minst från Eder har inte själva underhållet av backen kunnat hålla jämna steg med den ständigt pågående vandalisering och förstörelse som den är utsatt för från samhällets i dubbel bemärkelse nedrivande krafter! Hoppturnet och trappan i nuvarande skick utgör onekligen en fara och bör därför snarast rivas.”

Senare samma månad, efter Djurgårdens brev, godkände Svenska Skidförbundet en rivning av Hammarby skidbacke eftersom skidförbundet räknade med att Idrottsstyrelsen planerade en hoppbackanläggning inom Flatenområdet.

Vid samma tid godkände idrotts- och friluftsstyrelsen, i en promemoria, ett framlagt förslag till uppfyllnad vid Flatenområdet samt utformning av ett vintersportcentrum.

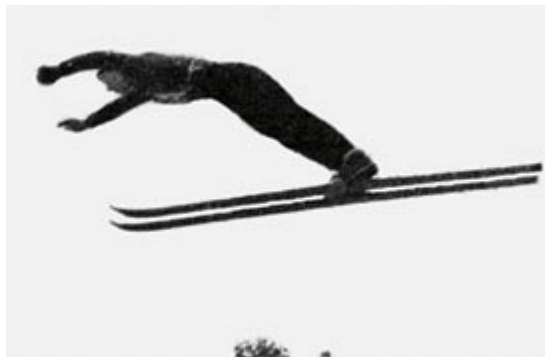
På våren 1963 anmälde gatukontoret behov av en större tippningplats för överskottsmassor från byggnadsverksamheten. Nu samordnades behoven med att tippning skulle göras inom området mellan Flaten och Drevviken för att på sätt skapa fyra höjdparter. I december 1963 ansökte gatunämnden om byggnadslov för tippning av överskottsmassorna. Tillståndet kom emellertid inte till användning eftersom tippningsplatsen i Högdalen kunde utökas.

Under 1960-talet hade behovet av ett närbeläget sommar- och vintersportcentrum inom kommunen förstärkts. Att fullfölja dessa planer utan tippning av överskottsmassorna ansågs vara omöjligt.

År 1967 ville dåvarande idrotts- och friluftsförvaltningen utnyttja överskottsmassorna från sjukhusbygget i Enskededalen. Detta gick inte heller eftersom sjukhusbygget fick ändrad byggnadsplan. Några år senare uppkom dock en ny möjlighet för att kunna förverkliga ett sportcentrum vid Flaten. Tippningen av överskottsmassor i Högdalen skulle upphöra under 1974. Gatukontoret föreslog därför, den 10 januari 1973, Fastighetskontoret att påbörja tippning av överskottsmassor vid Flaten. Fastighetskontoret tyckte i februari att området var väl lämpat för ändamålet att skapa ett vintersportstadion.

Joakim Garpe och Albin Thörnlund ville att en arkitekt- och konstnärstävling skulle utlysas beträffande skapandet av Flatentoppens utformning.

Frågan började nu få en evighetskänsla över sig och det blev ju som tur var inget av alla dessa storstilade planer.

Tanken på skidsportcentrum och Olympiska Spel 1972 levde på hoppet.

Foto: Sven Gillsäter

Slutet för tältstugorna

1966 utfärdade byggnadsnämnden nya föreskrifter för tältstugorna:

”Tältstugor av regelstomme med beklädnad av masonit eller väv, som allmänt hade uppförts på stadens tältplatser, enligt byggnadslagskrifterna vore betrakta som byggnader, för vilka byggnadslov erfordrades.”

Här kom dödsstöten för alla tältstugor! Dessa campares tältstugor i friluftsområdet Flaten skulle sorteras in under begreppet byggnader.

Tältstugeområdet övergavs och en mer organiserad campingplats anlades en bit söder om huvudingången där den ännu återfinns. Platsen för tältstugorna är numera överväxt och det är bara en eller annan jordkällare i området som påminner om den tiden.

Ekarna vid Ekudden finns ännu kvar och är numera fredade i det nyligen inrättade naturreservatet.

Foto ©Anna Koffman, Miljöförvaltningen i Stockholms stad

Jag tjtade i timmar (tyckte jag) för att ni vuxna vid matbordet skulle följa mig till badet eller spela boll.

Nu är ni borta allihopa.

Det är från mitt innersta hjärta jag tillägnar er min berättelse!

Bosse Engstrand

Flaten och badet har också en historia efter slutet av 1960-talet, men där slutar vår berättelse. För oss som var med under badets storhetstid är det svårt att inte känna ledsnad över utvecklingen efter 1960-talet. Anläggningen byggdes för flertusentals badande och tanken var att där skulle finnas tiotals personer anställda för att se efter byggnader och badande. Att detta inte längre blev gångbart när charterresor, bilägnande och sommarstugor lockade söderorts-barn mer än badbussar till Flaten kan vi förstå med vårt förnuft, men ändå inte acceptera känslomässigt. Vi kan ändå till slut, fullt ut, glädjas åt att området runt sjön numera är ett naturreservat och att den fina södertörnsnaturen i alla fall kommer finnas kvar här för framtidens barn och vuxna att njuta av.

Foto © Janne Gustavsson

BAGARMOSSENS HEMBYGDSFÖRENING / FEDERATIVTRICKERI / MAJ 2008

Flatenskriften har tagits fram på Bosse Engstrands initiativ med bistånd av Kerstin Rehnman, Anders Wennersten och Janne Gustavsson.

WWW.BAGARMOSSEN.ORG

BAGARMOSSENS HEMBYGDSFÖRENING

BAGARMOSSENS HEMBYGDSFÖRENING
ÄR MEDLEM I
STOCKHOLMS LÄNS HEMBYGDSFÖRBUND

